

Maria Antònia Martí Escayol

25 Juny 2019

Maria Antònia Martí Escayol és escriptora, especialista en història ambiental i professora a la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha traduït al castellà *The Blazing World* de Margaret Cavendish i és membre de la Margaret Cavendish Society.

Margaret Lucas Cavendish va néixer a St John's Abbey, Anglaterra, l'any 1623, i va ser escriptora, filòsofa i científica. A les obres de ficció sovint fa que els personatges explorin nous espais i, amb l'acte contracultural i subversiu que simbolitza el viatge, ens evidencia que l'ésser humà sempre està fora del lloc on hauria d'estar i ens obliga a pensar —i a repensar i qüestionar— conceptes relacionats amb la filosofia, la ciència, la natura, el poder, la comunicació i el gènere. El viatge del relat «The Travelling Spirits» —publicat dins *Natures Pictures* (la primera edició és de 1656 i la segona de 1671)— aplega elements propis de la simbologia cabalística i transcriu els viaranys —sovint envitricollats— de descens i ascens de l'*opus magnum* de

la tradició alquímica. Margaret Lucas Cavendish ens narra, amb un to original i un pèl sorneguer, el viatge de descobriment d'un individu —l'arquetipus de l'infant etern— a través de la companyia d'una Altra —l'arquetipus de la part femenina d'un mateix— que personifica la vessant de la bruixeria empírica i experimental —la que no treballa pactant amb el diable. Aquesta bruixa encarna també el rebuig al dualisme cartesià i obliga que els oposats enraonin fins a fondre's amb la unitat. Així, el viatger arriba al cim —a l'autoconeixement— quan es fonen l'infant etern i el vell savi, el masculí i el femení, la identitat i l'alteritat, el cor i les vores, l'ignot i el manifest, la ciència mecanicista i la vitalista, la matèria i l'esperit o la ficció i la realitat.

Quan tenia cinquanta anys, Margaret Lucas Cavendish morí de sobte al jardí de casa seva. Res del que va escriure no s'ha traduït mai al català, fins ara.

Els esperits viatgers

Vet aquí que una vegada un home va anar a casa d'una bruixa per demanar-li que l'ajudés a fer realitat un desig. Li va dir: «Voldria viatjar a un lloc on sense el teu poder mai no hi podria arribar». «A on vols anar?», li va demanar la bruixa. I ell li va respondre que volia anar a la Lluna.

«Fins a la Lluna», li va explicar ella, «només hi poden anar els filòsofs naturals, de fet, ells són els únics que poden viatjar a qualsevol planeta. Ara, ells estudien i veneren tant la natura que menyspreen el nostre gran mestre, el diable, i és per això que, malgrat que només viatgin

mitjançant l'especulació, farien mans i mànigues per posar-nos tota mena d'entrebancs durant el viatge.»

«Si és tan complicat arribar a la Lluna», va dir ell, «deixem-ho estar, prefereixo anar al cel.»

«Tampoc no puc dur-t'hi», li va respondre ella, «no en sé prou. Del regne del cel no en sé res, o tan poc com els filòsofs naturals, que no en coneixen res. De fet, ells diuen que ni existeix. Si hi vols anar demana ajuda a les divinitats, són les úniques que t'hi podrien dur. Ara, guarda't de triar-ne una d'equivocada! Amb algunes aniràs per viaranys enrevessats i feixucs i amb d'altres per viaranys planers i amables. Sia com sia, ves amb compte, hi ha moltes picabaralles entre les divinitats, tantes com n'hi ha entre els filòsofs naturals. Això és una pega molt gran pels viatgers i palesa que cap divinitat és prou bona. És per això que molts viatgers només fan part del camí, deixen a mitges el camí i giren cua per cercar un altre guia. Anant i venint i de guia en guia provenen totes les divinitats, acaben defallits i més lluny del cel que no pas quan van començar.»

«Si és així...», va dir l'home, «porta'm a l'infern!»

«Thaig de dir», li va respondre la bruixa, «que jo només soc una serventa del diable i no tinc prou poder per anar al regne del meu mestre, només quan mori hi podré arribar. Ara, el camí cap a l'infern és planer, ben ample i té uns guies prou bons. Ben mirat, ja que l'objectiu del diable és que el servim, jo mateixa podria demanar a qualsevol que estigui allí que et faci de guia, segur que seria algú amb tant poder com el mateix rei.»

«Deixem-ho estar», li va dir ell, «si no podem anar a l'infern et prego que em portis fins el cor de la Terra.»

«Aquí sí que t'hi puc acompanyar», va respondre ella, «i amb tanta discreció que ni els filòsofs naturals ens podran sotjar». I, dit això, ella el va convidar a entrar a casa i li va dir: «El viatge és llarg i cal que mengis una cosa abans d'emprendre'l, el cos podria ser un pes massa feixuc i serà millor que el deixem aquí. Sent només tot esperit aniràs més lleuger». Aleshores, ella entrà a una cambra d'on en va sortir amb un plat d'opi i li pregà que se'l mengés. En acabar-se'l, li començaren a pesar els sentits. Cada cop més i més, tant, que li caigué tot el cos, va ser talment com si li caigués tota la roba a terra. Així s'esvaí, es quedà sense sentits i l'esperit li sortí; i deixant el cos adormit emprengué el viatge cap el cor de la Terra.

Camí avall i ensems sentiren la gran intemperància del clima i la més violenta alternança de calor extrema i fred. Camí avall trobaren gran diversitat de terres i aigües i toparen amb muntanyes que s'enlairaven monstruosament gegantines fetes d'ossos d'humans i bèsties tant imbricats que semblaven impossibles de destriar. I baixant més, ell veié una extensa mar de sang de cadàvers. Semblava una mar molt crua i per això li demanà a la bruixa: «Per què és així?», i ella li respongué: «És una mar de sang d'éssers que han patit morts violentes». I anant més avall en trobaren una altra de més suau i sense onades. «I aquesta, per què és tan tranquil·la com una mar blanca?», li preguntà ell. I ella li respongué: «És una mar de sang d'éssers que han mort en pau». I ell li demanà: «On és la sang de les altres criatures, de les bèsties, les aus i els peixos?». I ella respongué: «És entre la sang de les persones, la Terra no fa pas diferències».

I així van tirar camí avall fins a arribar a un lloc molt agradós i serè. Ella li digué que era el rebost de la natura, el lloc on hi havia les formes i les substàncies de tota la varietat que existia de fruita, de flors, d'arbres i de tots els altres vegetals. Van collir flors i fruita, però ni la fruita tenia gust de res ni les flors feien olor i tant la fruita com les flors eren descolorides. El viatger en va voler saber el motiu i la bruixa li va dir que la Terra donava la forma i la substància als vegetals però que per tenir sabor, olor i color els calia el Sol.

Van reprendre el camí anant avall i ensems i tot avançant es trobaren amb pedreres, mines i pous, però ella, que ja sabia el camí, va fer drecera i ho esquivà tot, així continuaren sense entrebancs enfront. Però, a l'anar més avall, començà a fer-se fosc. Cada cop més i més, tant, que arribà un moment que amb prou feines veien res ni podien triar quin era el millor camí. Ell, atemorit, li va dir a la bruixa que era molt perillós anar a les palpentes per aquells barrancs tant esfereïdors. Ella li va respondre: «No, no és perillós per a nosaltres. Pensa que anem sense els cossos i els esperits són tan lleugers que avancen sols».

I baixant més avall van arribar a un lloc tan estret que fins i tot era enutjós pels esperits. Per aquesta raó ell es va tornar a queixar i digué que li feia mal l'esperit. Ella li demanà que aguantés, que estaven a punt d'arribar i que el camí havia de ser estret ja que el cor de la Terra només era un punt al mig d'un cercle.

Continuant ensems caminaren avall per aquell lloc tan fosc i estret fins que arribaren al primer cercle que envoltava el cor de la Terra; i allí ell va veure una llum tan resplendent com la de la Lluna. En apropar-se veié que aquell cercle era fet per una rotllana de cuques de llum i, just en el mig de la llum, hi havia un vell.

El vell flotava, no estava ni dret ni assegut, ja que allí no hi havia res ni per asseure's ni per recolzar-se, i mai no havia sortit d'aquell lloc, hi era des que el món era món ja que, no havent-hi a prop cap dona que el temptés, mai no havia pecat de manera que mai no havia mort.

La bruixa s'apropà al vell, es disculpà per haver gosat anar-hi sense avisar i li pregà que no s'ofengués per la visita. Li explicà que aquell home a qui acompanyava hauria remogut cel i terra per anar a on pogués sadollar-se de coneixements. En saber-ho, el vell lloà el viatger, li digué que era benvingut i que ell li podia explicar tot el que volgués. Abans, però, el vell li demanà què en sabia dels químics que vivien a la superfície de la Terra.

El viatger li explicà que tenien molta xerrameca i s'escarrassaven per trobar la pedra filosofal i fer l'elixir, però que, malgrat esforçar-s'hi tant, mai no aconseguien la perfecció de l'art de la química.

«Oh! Ves què vols que facin?», digué el vell, «no tenen prou paciència i si no s'és constant mai s'aconsegueix la perfecció, ells no trien mai el camí que cal seguir i sempre assagen nous experiments, així només fan un tros del viatge, ho deixen tot empantanegat i mai no arriben fins el final. A més, no viuen prou per trobar la pedra filosofal. Per arribar fins a la perfecció de l'art no cal un any, ni dos, en calen molts! Jo he viscut molt de temps i sempre ho he fet observant estrictament el camí de la natura. Només així he aconseguit arribar al cim de l'art, només així he arribat a la perfecció. Cal que sàpigues que tot l'or de les mines de la Terra l'he fet jo. A l'inici n'hi havia poc, de fet, durant molts segles no en veieren gens ni els descendents de mon germà Adam ni ell mateix. Però quan vaig aconseguir arribar a la perfecció vaig omplir les mines i això va provocar que, per tot arreu, uns i altres se les tinguessin per aconseguir-ne. I ves, ara no faré pas res perquè el menystinguin! Els alambins que faig servir quan experimento són els porus de la Terra, l'aigua que destil·lo és la rosada i les substàncies més olioses que en brollen és l'ambre gris. Cap dels químics de la Terra sap d'on surt ni de què està fet l'ambre gris, si per alguns el fan els arbres per d'altres el fa algun peix; uns pensen això i d'altres allò. I la sal de la mar també la faig jo amb la química, així com el vapor que surt de la superfície de la Terra, que és el fum dels alambins. Però ja us dic ara que el món no continuarà pas sempre així! Amb l'art de la química jo faré que tot es transformi en el cristall més límpid. De la mateixa manera que mon germà Adam va dur el pecat a la Terra, i així va condemnar als humans, enviant-ne a uns al cel i a d'altres a l'infern, jo també transformaré el món. Convertiré tot el planeta en cristall i així aconseguiré l'objectiu últim de l'art de la química.»

De sobte, el viatger va veure com fins a prop d'on eren arribava molta aigua en remolí i li preguntà al vell: «Com és que arriba l'aigua fins ací?». El vell li va respondre: «Ací ve a parar tota l'aigua de la Terra. Cal que sàpigues que el Sol beu l'aigua de la mar i la gita sobre la superfície de la Terra, i l'aigua entra per les venes fins tornar a la mar, on se la beu el Sol. Just ací és el punt on es troben totes les venes, o canonades, del planeta. Si no fos així, tot es tornaria a inundar com va passar durant el diluvi en època de Noé quan Jové va manar obstruir i reobrir les canonades».

«Tant de bo», va continuar l'home, «que totes les coses de la Terra no et caiguin sobre el cap i t'esclafin». I el vell li respongué: «No pateixis! Això només passaria si tot estigués junt en un únic punt, però com que tot es mou, tot es manté on cal. L'or i el ferro mai no són al mateix lloc, ni totes les pedres ni les mines ni pedreres. Unes coses estan aquí i d'altres allí i així tot el pes es manté equilibrat. Res em caurà sobre el cap».

«Tens una vida ben melancòlica estant ací tot sol», li va dir el viatger. I el vell li respongué: «Oh! No gens, és ben cert que no puc sortir-ne però ves, també puc cridar qualsevol cosa de la Terra i fer que vingui i així gaudir de tot el que vull i quan ho vull. Aquest lloc és el cor o l'ànima de la ufanor. Ací tinc lirons melosos, talps greixosos, cucs sucosos, formigues feineres i moltes altres coses per menjar. Ací, no m'empipen ni amoïnen tempestes ni temporals. Només tinc escalfor per temperar-me; calma i quietud que m'abelleix i enjoia; els remolins d'aigua em fan música; les cuques em fan llum, i l'art de la química m'esborgeix».

Quan el vell va acabar de parlar, la bruixa i l'home van tornar a excusar-se per haver fet aquella visita tan sobtada, li van donar les gràcies per la bona rebuda i s'acomiadaren. L'home, molt amablement, els pregà que anessin amb compte durant el camí de tornada cap amunt, ja que: «Anant amunt trobareu llocs freds, feréstecs, esgarrifosos i d'una xafogor asfixiant i infesta. A la Terra hi ha moltes humitats i també extenses zones tòrrides amb grans focs que escalfen i no il·luminen com ho fa el Sol. La calor de l'interior de la Terra és com la de les brases, és més tènue i subtil que no pas la del Sol, que és com la de les flames. I si el Sol fa més calor és perquè el foc hi té un moviment més ràpid. Si bé el foc és el més lleuger dels elements, també pot ser més o menys lent o actiu segons la substància on actua, i sobre els cossos sòlids com la Terra no és tant actiu com ho és sobre els que són lleugers i prims, com el Sol».

I havent dit això, la dona i l'esperit de l'home tornaren a donar les gràcies al vell del cor de la Terra i se'n anaren cap amunt.

El camí de pujada no van ser tan plaent com ho fou el de baixada. Anant amunt van trobar uns llocs profunds i bruts i més amunt en van trobar uns altres de pesats i argilosos i més amunt encara alguns de pantanosos i sorrencs i més amunt alguns de secs i polsegosos i més amunt van traspasar moltes aigües, grans muntanyes i uns turons pedregosos i aspres i uns altres calcaris i calcinosos.

Però després de pujar i pujar, a la fi arribaren al punt d'on havien sortit. Allà, ell va trobar-se el cos i se'l va posar, com si es vestís. Després, va agrair a la dona que l'acompanyés i se'n va anar a casa per fer reposar els lassos i defallits esperits.

Categoria : El traduït

Etiquetes : Maria Antònia Martí Escayol

Bloc a WordPress.com.

